

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА ЛІНГВІСТИКИ

МАТЕРІАЛИ

Круглого столу з нагоди Дня Юриста

**«ЗАХИСТ ПРАВ ОСОБИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В
УКРАЇНІ»**

6 жовтня 2022 року

Біла Церква 2022

УДК 378-053:63:001:81:008:165(063)

Захист прав особи в період воєнного стану в Україні: матеріали Круглого столу з нагоди Дня юриста (Біла Церква, 6 жовтня 2022 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2022. – 39 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ковальчук І.В., канд. юрид. наук, доцент, декан соціально-гуманітарного факультету.

Пахомова А.О., канд. юрид. наук, доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін.

Настіна О.І., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін.

Відповідальна за випуск – Пахомова А.О., канд. юрид. наук, доцент.

До збірника ввійшли матеріали і тези доповідей, подані Круглого столу з нагоди Дня юриста (Біла Церква, 6 жовтня 2022 року, Білоцерківський національний аграрний університет) до Організаційного комітету. Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори.

УДК 347.73

Ковальчук І.В., к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова (Keywords): бюджет, бюджетна система, бюджетний процес, військовий стан, державний бюджет, місцевий бюджет.

Бюджетна система є економічною основою кожної країни. Від якості її формування та напрямів діяльності залежить добробут країни, рівень її конкурентоспроможності на світовому рівні, економічне зростання в цілому. Після початку повномасштабної війни в Україні, 11 березня уряд ухвалив розпорядження №252, яким визначено особливості формування та виконання обласних бюджетів під час воєнного стану.

Постановою КМУ від 11.03.2022 р. № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» передбачено невідкладне прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення безперервної діяльності установ і організацій бюджетної сфери та забезпечення життєво важливих потреб територіальних громад під час дії воєнного стану. 24 лютого 2022 року Указом № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» Президент України здійснює виконання та формування обласних бюджетів відповідно до бюджетного законодавства з урахуванням таких особливостей:

1) органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, органи місцевого самоврядування та військові та цивільні адміністрації продовжують здійснювати бюджетні повноваження, а у разі утворення військових виконавчих

комітетів такі повноваження здійснюються військовими комітетами відповідно до статті 15. Закон України «Про правовий режим воєнного стану»;

2) виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації чи військові адміністрації:

✓ приймають рішення про внесення змін до рішень місцевих бюджетів за пропозицією місцевих фіскальних органів;

✓ без погодження з відповідною комісією обласної ради здійснюють передачу бюджетних призначень від одного головного розпорядника бюджетних коштів до іншого, перерозподіл видатків бюджету, надання з бюджету кредитів на виконання бюджетних програм, у тому числі з резервного фонду бюджету, додаткові дотації, субвенції, надання кредитів з бюджету на виконання бюджетних програм та інших коштів за бюджетною програмою в межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника бюджетних коштів, збільшення витрат розвитку за рахунок скорочення видатків (окремо за загальним та спеціальним фондами бюджету);

✓ можуть приймати рішення про перерахування коштів з обласного бюджету до державного бюджету на здійснення заходів з мобілізації населення відповідно до законодавства, протидії збройній агресії Російської Федерації проти України, забезпечення національної безпеки та ліквідації загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності відповідно до пункту 22-2 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України;

✓ затверджують місцеві (цільові) програми (вносять до них зміни) відповідно до вимог статті 91 Бюджетного кодексу України;

✓ можуть прийняти рішення про перерахування коштів між місцевими бюджетами без укладення договорів (кожною стороною);

✓ здійснюють розподіл та перерозподіл обсягів трансфертів з державного та місцевих бюджетів місцевим бюджетам;

3) місцеві фінансові органи відповідно до вимог Бюджетного кодексу України забезпечують складання проектів місцевих бюджетів, які є рішеннями

виконавчих комітетів відповідних місцевих рад або місцевих державних адміністрацій, військово-цивільних адміністрацій чи військових адміністрацій;

4) державна казначейська служба здійснює розрахунково-касове обслуговування місцевих бюджетів, звітування про виконання місцевих бюджетів з використанням електронних носіїв під час передачі інформації та з урахуванням положень Постанови Кабінету України від 09 квітня 2022 р. № 420 «Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану».

Крім того, тимчасово, на період припинення або скасування воєнного стану, перевірки Держаудитслужби з питань виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки припиняються.

Виходячи з ситуації в нашій державі, можна зробити висновок, що значна робота центральних і регіональних виконавчих органів влади супроводжується надзвичайним навантаженням, пов'язаною з військовою кризою. Йде війна, але українська економіка працює. Військове фінансування, соціальна допомога, державні виплати – все це стимул для громадян залишатися працювати в країні.

Разом з тим, об'єднаним територіальним громадам варто уважніше та наполегливіше ставитися до можливостей наповнення місцевих бюджетів. Резерв для збереження та збільшення фінансової спроможності є завжди, головне – правильно розставити пріоритети та цілі.

Далеко не всі громади досконально вивчили та проаналізували всі наявні джерела доходів та можливості їх збільшення у мирний час. Під час війни, здається, це не так. Але від наповнення місцевих бюджетів залежить допомога армії, підтримка населення, ліквідація наслідків окупації тощо. Наприклад, зараз державою прийнято кілька програм підтримки підприємців I-III груп. Проте хороша комунікація з представниками малого та середнього бізнесу може переконати підприємців платити податки в повному обсязі, якщо вони не знищать підприємство. Крім того, залучення внутрішньо переміщених осіб та підприємств та організацій до громадської роботи може бути важливим джерелом розширення економічних можливостей конкретної громади.

Сьогодні місцеві фінансові органи виконавчої влади та головні розпорядники стикаються з важкими викликами, пов'язаними з війною. Кожне рішення, кожна пропозиція має бути зважена та проаналізована окремо та чітко підкріплена стандартами законодавства, яке постійно змінюється. Наразі ми не можемо дозволити собі неефективно чи неекономно витратити навіть незначні кошти з бюджету будь якого рівня.

Список літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50. Ст. 572.

2. Постанова Кабінету України від 09 квітня 2022 р. № 420 «Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-poryadku-vikonannya-povnovazhen-derzhavnoyu-kaznachejskoju-sluzhboju-v-osoblivomu-rezhimi-v-umovah-voyennogo-stanu-420>

3. Постанова КМУ від 11.03.2022 р. № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>

4. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

УДК 331.556.4: 314.74

Бровко Н.І. д.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

ДО ПРОБЛЕМ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Незважаючи на значні позитивні зміни у суспільному житті, у процесах державотворення та здійсненні реформ децентралізації, існують проблемні питання, які стосуються розвитку громадянських інституцій у період воєнного стану, які певною мірою перешкоджають функціонуванню та подальшому розвитку громадянського суспільства. Вважаємо за доцільне виділити такі проблемні питання та передбачити шляхи їх подолання та вирішення.

В першу чергу варто звернути увагу на низький рівень особистого долучення громадян до громадської діяльності та їх пасивну участь у інституціях громадянського суспільства. Загалом відсоток тих, хто вважає себе активно залученим до громадської діяльності, є незначним. Як показує практика, люди часто залишаються осторонь важливих питань, що могли б бути вирішені за їх участі, навіть у період активних воєнних дій на території України. Не залученість до процесів здійснення реформ найбільш активних й енергійних громадян свідчить про низьку їх ініціативність, що може бути викликано як особистим небажанням, тобто мова йде про низьку правову свідомість таких громадян, так і відсутність умов та можливостей для реалізації їх особистих ініціатив, що говорить про проблеми на державному і місцевому рівнях. Такі питання варто вирішувати, і важлива роль у цьому має належати ЗМІ.

Наступним проблемним питанням є прийняття ряду законодавчих ініціатив у період війни, що обумовлено необхідністю, яке здійснюється, на

жаль, без активної участі громадськості. Як відомо, значною рушійною силою для розвитку громадянського суспільства є молодіжні організації, які здатні бути орієнтиром для формування демократичної держави. В умовах сучасної демократії це потребує наявності у особи особистої політичної позиції, відповідальності, сформованої активної життєвої позиції в межах громади, а також державної підтримки щодо можливостей реалізації та відстоювання власних переконань. Такі молодіжні організації є рушійною силою перетворень, а у військовий час орієнтиром для прикладу, що сприяє формуванню політичної волі та громадянської позиції [1, с. 27]. Проте, низька залученість до них громадян та відсутність достатньої підтримки від держави призводить до зниження довіри громадськості. Хоча, низький рівень довіри може бути викликаний різними факторами, починаючи від відсутності результатів діяльності громадських інституцій до її не висвітлення та відсутності комунікацій з громадськістю, що є недоліком в роботі ЗМІ.

Відсутність дієвих форм, методів і можливостей взаємодії і співпраці громадянського суспільства, органів влади і місцевого самоврядування призводить до формальної участі громадянського суспільства у державотворчих процесах. Так, існуючі громадські ради при органах влади в більшості випадків лише імітують вплив громади на владу, не здійснюючи реальних кроків, тому потрібні дієві механізми для їх діяльності та впливу на суспільну процеси. Мова може йти навіть про ігнорування органами влади ініціатив громадянського суспільства. Зокрема, ряд законопроектів, що ними були ініційовані не були прийняті або ж були відхилені.

Вагомою перешкодою у суспільному діалозі є відсутність взаємодії між громадянським суспільством і владою, наявність бюрократичних перешкод для організації та діяльності органів громадянського суспільства. Так мова може йти про вимоги подання додаткової фінансової звітності для громадських організацій. Незважаючи на постійні спроби вдосконалити фінансовий менеджмент, він усе ще залишається найслабшою ланкою в їх управлінні.

Загалом можна говорити про відсутність державної підтримки інституцій громадянського суспільства органами місцевого самоврядування та владою. Така підтримка необхідна для реалізації проектів розвитку територіальних громад, особливо у воєнний час. Для забезпечення прозорості процесу варто створити онлайн-платформу для подання, обробки та голосування проектів; розробити карту, що охоплюватиме всі етапи з точки зору обраних областей, проектів, напрямків, бюджетів тощо; проведення громадських обговорень та інформаційних кампаній.

Незважаючи на позитивні тенденції, ефективність державного фінансування організацій громадянського суспільства все ще залишається недостатньою, тому громадські інституції часто стають залежними від іноземного фінансування та міжнародних донорів. Це негативно впливає на визначення реальних потреб українського суспільства та актуальних питань громадської активності. Мова йде про те, що закордонні донори виділяють значні кошти на різні проекти, які не є пріоритетними для розвитку громадянського суспільства (щодо забезпечення гендерної рівності, формування расової толерантності, питань ювенальної юстиції, захисту тварин) [2, с. 838]. Тому, отримуючи таке фінансування громадські організації змушені висувати саме ці питання.

Неврегульованим питанням є й залишається діяльність квазіорганізацій громадянського суспільства, які створюються та існують з метою політичних маніпуляцій громадською думкою та впливають на свідомість громадян. Відсутність правової основи, що регламентувала б діяльність таких фейкових громадських інституцій є значним недоліком сучасного законодавства та гальмівним у процесі розвитку громадянського суспільства.

Під час воєнних дій законодавчо незахищеними залишаються громадські активісти, волонтери. Їх особиста думка та свобода слова перебувають у стані небезпеки та потребують захисту на законодавчому рівні [3].

Таким чином, у період війни саме волонтерські, благодійні, громадські організації відіграють вагомую роль у розвитку держави, підтримці та допомозі

населення та є рушійною силою для формування правової свідомості та правової культури громадян. Нормативне закріплення їх діяльності потребує від держави активних дій щодо розвитку цих громадських інституцій. Громадяни хоча й готові до побудови громадянського суспільства європейського зразка, проте вони не у повній мірі довіряють громадським інституціям, тай загалом громадськість є досить інертною у прийнятті рішень, не бере активної участі у громадській діяльності та не вірить що громадські інституціями можуть бути рушійною силою суспільних перетворень. Це говорить про необхідність створення надійної правової основи для функціонування інститутів громадянського суспільства та підвищення рівня довіри до них, що дасть поштовх зміні суспільної та громадянської свідомості.

Список використаних джерел:

1. Бровко Н.І., Сімакова С.І. Молодіжні організації та їх вплив на формування правосвідомості особистості. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. Том 31 (70). Ч. 1. № 2. 2020. С.24-29.
2. Brovko N., Medvid L., Mahnovskiy I. [The role of the constitutional complaint in the legislative process: Comparative legal aspect](#). Cuestiones Políticas, 2021 №39(69) p.833-850.
3. Указ Президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» від 27 вересня 2021 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

УДК 341.1

Пахомова А.О. к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

Особливості захисту жінок під час збройних конфліктів

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та інші міжнародні документи містять принципи та норми щодо прав людини в основному в умовах миру. Однак протягом усієї історії людства мирний час постійно переривався війнами. Ось чому вже на зорі цивілізації зародилася ідея захисту людини від лих воєнного часу та свавілля переможця. Ще до появи держав, у тих випадках, коли боротьба між племенами, кланами чи прихильниками тих чи інших вождів не велася з метою повного знищення супротивника, виникали часто ненавмисно правила, метою яких було зменшити наслідки насильства. Такі правила, попередників сьогоденного міжнародного гуманітарного права, можна знайти у всіх культурах. Міжнародне гуманітарне право прагне пом'якшити наслідки війни двома шляхами. По-перше, воно обмежує вибір засобів та методів ведення воєнних дій. По-друге, міжнародне гуманітарне право зобов'язує воюючі сторони щадити осіб, які не беруть або перестали брати участь у військових діях. Зрозуміло, що реалізація обох названих завдань безпосередньо пов'язана із захистом таких категорій населення, як жінки та діти.

Незважаючи на приклади добровільної та примусової участі жінок у збройних конфліктах як комбатантів або службовців допоміжних підрозділів, деякі країни та культури не дозволяють жінкам виконувати бойові функції у лавах збройних сил. Можна сказати, що жінки відчують здебільшого на собі вплив війни, передусім, як частина громадянського населення.

12 серпня 1949 р. було прийнято чотири Женевські Конвенції: про поліпшення долі поранених та хворих у діючих арміях; про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, що зі складу збройних сил зазнали корабля, на морі;

про поводження з військовополоненими; про захист цивільного населення під час війни

Женевські Конвенції «Про поліпшення долі поранених та хворих у діючих арміях» та «Про покращення долі поранених, хворих та осіб. зі складу збройних сил», які потерпіли аварію корабля, перш за все, надають захист військовослужбовцям обох статей, які постраждали в ході військових дій на суші і на морі. Ці Конвенції зобов'язують сторони, які перебувають у конфлікті, забезпечувати особовому складу збройних сил противника у разі їх поранення чи хвороби гуманне поводження та догляд без будь-якої дискримінації з таких причин, як стать, раса, національність, релігія, політичні переконання чи інші аналогічні критерії. Строго забороняється будь-яке посягання на їхнє життя та особистість, зокрема, забороняється добивати чи винищувати їх, піддавати їх тортурам, проводити на них біологічні дослідження, навмисно створювати умови їхнього зараження. До жінок необхідно ставитися з особливою повагою з огляду на стать (ст. 12 загальна для двох Конвенцій).

З погляду захисту прав та інтересів жінок, які становлять зазвичай значну частину медичного та санітарного персоналу воюючих армій, важливе значення мають статті названих Конвенцій, які встановлюють особливий статус стаціонарних санітарних установ та пересувних санітарних формувань медичної служби, санітарних літальних апаратів, а також госпітальних судів. Вони не тільки не повинні бути за жодних обставин піддані нападу, але й мають користуватися заступництвом та охороною сторін, які перебувають у конфлікті. Те саме стосується медичного та санітарного особового складу, призначеного виключно для розшуку та підбирання, транспортування або лікування поранених та хворих або для запобігання захворюванням.

Докладніше регламентує становище жінок Женевська Конвенція про поводження з військовополоненими. Крім загальних правил про гуманне поводження з військовополоненими подібних до тих, які діють щодо хворих та поранених, ця Конвенція йде лінією розширення кола осіб, які потрапляють під її захист. Серед яких можуть виявитися також жінки, а в деяких випадках і діти.

Так, згідно зі ст. 4 цієї Конвенції, військовополоненими є не тільки особовий склад збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, а й особовий склад ополчення добровільних загонів, організованих рухів опору, що стихійно взялися за зброю при наближенні ворога. Той самий гуманний режим має діяти і щодо осіб, які йдуть за збройними силами, але не входять до їх складу безпосередньо (військові кореспонденти, постачальники, особовий склад команд або служб, на які покладено побутове обслуговування збройних сил). Відповідно до ст. 25 і 29 Женевської Конвенції, що розглядається, у тих таборах, де поряд з чоловіками, знаходяться військовослужбовці-жінки, для них повинні бути забезпечені окремі приміщення для сну та окремі санітарні умови. Регламентує Конвенція також питання роботи військовополонених. Працездатні військовополонені можуть використовуватися як робоча сила лише з урахуванням їхнього віку, статі, звання, а також фізичних здібностей.

Що стосується правового статусу жінок, які перебувають на території воюючих держав або на окупованій ними території, то крім загальних вимог щодо гуманності поводження з ними, передбачено, що жінки охоронятимуться від будь-яких замахів на їхню честь і, зокрема, зґвалтування, примусу до проституції, або будь-якої іншої форми замахів на їхню моральність (ст. 27).

Таким чином, можна зробити висновок, що міжнародне гуманітарне право надає «загальний» і «особливий» захист як жінкам, які є цивільними особами, так і жінкам, які беруть активну участь у військових діях. Насамперед принцип неприпустимості дискримінації вимагає, щоб сторони, які перебувають у конфлікті, забезпечували всім однакове поводження та однаковий захист без будь-якої несприятливої відмінності, у тому числі за ознакою статі. Це справедливо і для норм міжнародного гуманітарного права, які обмежують засоби та методи ведення війни та надають захист комбатантам, які припинили брати участь у бойових діях. Таким чином жінки повною мірою користуються захистом норм міжнародного гуманітарного права нарівні з чоловіками.

УДК 341

Сімакова С.І., к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У тезах йдеться мова про порядок проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану; зазначено, які зміни відбулися в Кримінально-процесуальному кодексі України щодо порядку здійснення слідчих(розшукових) дій, та компетенцію керівника органу досудового розслідування та керівника прокуратури щодо надання дозволу на здійснення слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: слідчі (розшукові) дії; воєнний стан; досудове розслідування; кримінальне правопорушення; слідчий; дізнавач, прокурор; керівник органу досудового розслідування.

В умовах тривалої повномасштабної військової агресії надзвичайно важливу роль у збереженні внутрішньої стійкості держави відіграють механізми забезпечення правопорядку, які законодавець формує й удосконалює виходячи з викликів сьогодення. Не оминули зміни і кримінальну юстицію. Зокрема, законодавець вніс зміни до Розділу IX-1 "Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану" Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), що має забезпечити ефективне кримінальне переслідування осіб в умовах воєнного стану[1].

Так, у п. 1 ч.1 ст. 615 КПК України зазначено, що слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язані винести постанову невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення[2]. Про те, якщо в умовах воєнного стану відсутня будь-яка технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань, слідчий, дізнавач прокурор виносить

постанову про початок досудового розслідування, яка повинна містити відомості, передбачені частиною п'ятою статті 214 КПК України, та при першій можливості відповідні відомості вносяться до ЄРДР. Після чого розпочинається досудове розслідування кримінальних правопорушень. Ч.4 ст. 39 КПК України передбачено, що керівник органу досудового розслідування під час дії воєнного стану має право своєю вмотивованою постановою, наділений правом створення міжвідомчих слідчих груп з визначенням керівника групи, який керуватиме діями інших слідчих щодо проведення слідчих (розшукових) дій.

Якщо відсутня об'єктивна можливість виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. У невідкладних випадках до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування може бути проведений огляд місця події (постанова приймається невідкладно після завершення огляду). Керівник органу прокуратури уповноважений приймати рішення про: – здійснення дистанційного досудового розслідування (ст. 232 КПК України); – надання дозволу на обшук житла чи іншого володіння особи (ст. ст. 233, 234, 235 КПК України); – надання дозволу на огляд житла чи іншого володіння особи (що вбачається з ч.2 ст. 237 КПК України); – примусове відібрання біологічних зразків для експертизи (ст. 245 КПК України); – проведення негласних слідчих дій (ст. 246,247,248, 250 КПК України). Проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій в нинішніх умовах можливо за дистанційної участі захисника та проведення такої слідчої дії, як обшук без залучення понятих. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [1].

У ч.12 ст. 615 КПК України зазначено, що дізнавач, слідчий, прокурор забезпечує участь захисника у проведенні окремої процесуальної дії, у тому

числі у разі неможливості явки захисника – із застосуванням технічних засобів (відео-, аудіозв'язку) для забезпечення дистанційної участі захисника [2].

Дізнавач, слідчий, прокурор забезпечує участь перекладача для перекладу пояснень, показань або документів підозрюваного, потерпілого за першої можливості. За наявності обставин, що унеможливають участь перекладача у кримінальному провадженні, дізнавач, слідчий, прокурор має право особисто здійснювати переклад пояснень, показань або документів, якщо він володіє однією з мов, якими володіє підозрюваний, потерпілий[1]. Слідчі (розшукові) дії фіксують доступними технічними засобами з подальшим складенням відповідного протоколу. Обшук та огляд без залучення понятих можна проводити виключно в разі забезпечення їх безпеки, за таких умов ці процесуальні дії фіксують доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [3].

Отже, враховуючи вкрай тяжку та напружену ситуацію в державі позитивним моментом є зміни здійснені до чинного КПК, а саме до Розділу IX-1 "Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану", що дають можливість слідчим, дізнавачам, керівникам органу досудового розслідування, прокурорам діяти ефективно та злагоджено в межах чинного законодавства в умовах воєнного стану, та показують алгоритм здійснення досудового розслідування під час розслідування кримінальних правопорушень, адже захист суспільства, держави, та громадян від кримінальних правопорушень є обов'язком правоохоронних органів.

Список літератури

1. Особливості досудового розслідування в умовах воєнного стану: про що варто знати. Юрій Сухов, к.ю.н., адвокат, партнер, АО "Arzinger" Андрій Ткачук, помічник юриста, Arzinger Анна Резнікова, к.ю.н., адвокат, юрист, АО "Arzinger". URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015971e

2.Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), в редакції від - 1.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>.

3.Особливості кримінального провадження у період воєнного стану. URL: <https://syrota.com.ua/blog/osoblyvosti-kryminalnoho-provadhennia-u-period-voiennoho-stanu/>

УДК 341.1

Тимощук О.Г к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022 РОКУ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КОНТЕКСТІ НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ КАНДИДАТА В ЧЛЕНИ ЄС

28 лютого 2022 року уряд охопленої війною України підписав заявку на членство в Європейському Союзі, з проханням про негайне приєднання. Через три дні аналогічні заявки подали Грузія та Молдова. Менш ніж через чотири місяці, на червневій Європейській раді, лідери ЄС вирішили надати Україні та Молдові статус країни-кандидата, а також визнали «європейську перспективу» Грузії, що є кроком до офіційної кандидатури. Ніколи раніше країни ЄС не реагували так ствердно швидко до заявки на членство в ЄС.

Війна в Україні також впливає на дебати щодо майбутнього Європи, зокрема щодо її розширення та політики сусідства. Після того, як Україна, Грузія та Молдова подали заявку на членство в ЄС у березні 2022 року, раніше очевидні розбіжності між західнобалканськими претендентами з чіткою європейською перспективою та східними сусідами без такої обіцянки – якимось чином зникають. Тепер вникає питання, чи планує ЄС розширити свої можливості

поглинання для розширення до східних сусідів чи, навпаки, відкласти їх шляхом диференційованого або поетапного вступу на невизначений період?

Україна, Грузія та Молдова є трьома з шести країн ініціативи ЄС «Східне партнерство». Протягом багатьох років ЄС зосереджувався на тому, щоб спонукати ці країни до поступового впровадження демократичних і правових реформ, які наблизили б їх до Союзу. Війна в Україні та безпековий ландшафт, що швидко змінюється, змусили ЄС символічно «відчинити двері» та швидко розглянути трійку заявок на членство. Комісія формально розглядатиме заявки України, Грузії та Молдови на приєднання до Союзу. За одну ніч ЄС має змінити політику сусідства, зосереджену на поступових реформах, на політику, спрямовану на виживання цих країн як держав. Хоча цей перехід від рішення Ради до Комісії як нове завдання є лише технічним кроком, він все ще має значну символічну цінність. ЄС демонструє знак солідарності та підтримки народу України.

З боку ЄС надання європейської перспективи чи навіть статусу кандидата забезпечить Україні надзвичайно швидкий старт. З боку ЄС основним правилом конференцій щодо приєднання від початку до кінця є одностайність. У всьому процесі є багато індивідуальних вето та можливостей втручання з боку держав-членів. З боку заявника також надзвичайно важливою буде ситуація в післявоєнній Україні. Однак, якщо результат війни буде не повною перемогою України, перспектива членства в ЄС буде менш сприятливою. Деякі з країн ЄС будуть вагатися, чи прийматимуть країну, територія якої залишається частково окупованою Росією, особливо якщо безперервний конфлікт з Росією завадить країні повністю реконструюватися та рішуче покращити якість свого управління. У цьому випадку Україна може бути змушена довго чекати, перш ніж приєднатися до ЄС, і такі механізми, як Європейське політичне співтовариство чи Континентальне партнерство, можуть бути дуже корисними мостами до майбутнього членства в ЄС.

Зі свого боку, Європейському Союзу було б добре підготуватися до нового розширення, яке може призвести до того, що не лише Україна, а й Молдова,

Грузія та країни Західних Балкан стануть членами ЄС у наступні 10-20 років. Це вимагатиме, як і під час минулих розширень, щоб розширення ЄС супроводжувалося його поглибленням.

УДК 364.4

Настіна О.І., к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСА УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Згідно чинного законодавства учасниками бойових дій можуть вважатися ті захисники, які пішли захищати Україну у лавах Збройних сил України та до добровольчих формувань територіальних громад. Однак діючий механізм отримання статусу учасника бойових дій визначений постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 413 (із змінами) «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення» [1].

Статус учасника бойових дій надається особам які були залучені до проведення антитерористичної операції, особам задіяним у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях на строк не менше ніж 30 календарних днів, у тому числі за сукупністю днів перебування в районах її проведення.

Особам, які брали участь у виконанні бойових (службових) завдань в умовах безпосереднього зіткнення та вогневого контакту з противником, у проведенні розвідувальних заходів, що підтверджено оперативним штабом з управління антитерористичною операцією чи Об'єднаним оперативним штабом Збройних Сил, а також які отримали поранення, контузії, каліцтва, що унеможливило подальше виконання ними відповідних завдань, статус учасника бойових дій надається незалежно від кількості днів залучення їх до проведення антитерористичної операції чи здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях [2].

Підставою для надання особі статусу учасника бойових дій можуть бути документи, які підтверджують виконання бойових (службових) завдань в умовах безпосереднього зіткнення та вогневого контакту з військовими формуваннями інших держав і незаконними збройними формуваннями, зокрема:

витяги з наказів про направлення (прибуття) у (з) відрядження для виконання бойового (службового) завдання;

витяги з бойових наказів, бойових розпоряджень, бойових донесень (підсумкових, термінових та позатермінових), журналів бойових дій (оперативних завдань), які підтверджують факт безпосереднього зіткнення та вогневого контакту з військовими формуваннями інших держав і незаконними збройними формуваннями;

рапорти командирів екіпажів кораблів (катерів, суден забезпечення, літаків, вертольотів) або командирів підрозділів про виконання завдання;

вахтові журнали;

польотні листи;

списки осіб, які перевозяться державним повітряним судном;

описи вантажів, які перевозяться державним повітряним судном;

документи об'єктивного контролю, фото-, відео- та звукозаписи, які містять достатні докази безпосереднього зіткнення та вогневого контакту з військовими формуваннями інших держав і незаконними збройними формуваннями;

витяги з наказів про результати спеціальних (службових) розслідувань за фактами (наслідками) безпосереднього зіткнення та вогневого контакту з військовими формуваннями інших держав і незаконними збройними формуваннями;

витяги з наказів про результати спеціальних (службових) розслідувань за фактами отримання поранень, контузій, каліцтв;

посвідчення про відрядження.

Важливо, що для військовослужбовців які відряджались для безпосередньої участі в здійсненні заходів здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях: додатково: завірені копії посвідчень про відрядження; та інші документи які зазначені вище.

Резюмуючи відзначимо, що проектом Закону України від 24.03.2022 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення засад організації та ведення руху опору» [3] пропонують вдосконалити законодавство України у сфері оборони з урахуванням найкращих практик та набутого практичного бойового досвіду в організації відсічі збройній агресії Російської Федерації проти України, що має забезпечити більш ефективне виконання завдань, покладених на національний спротив.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінеті Міністрів України «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення» від 20 серпня 2014 року № 413 // Електронний ресурс. Режим доступу URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.10.2022)

2. Державна прикордонна служба. Порядок отримання статусу учасників бойових дій: інформаційне роз'яснення // Електронний ресурс. Режим доступу URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/poryadok-otrimannya-statusu-uchasnikiv-bojovih-diy> (дата звернення 01.10.2022)
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. Роз'яснення щодо вдосконалення засад організації та ведення руху опору // Електронний ресурс. Режим доступу URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/220861.html> (дата звернення 01.10.2022).

УДК 341.1

Аргат Я.П. к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шлюб — це добровільний, рівноправний союз між жінкою і чоловіком, спрямований на створення сім'ї. Шлюб — суспільно визнаний і санкціонований юридично, чи звичаєвим правом союз, який має на меті створення сім'ї, її легалізацію в суспільстві. Шлюб — це соціальна форма відносин між чоловіком і жінкою, яка історично змінюється. Через шлюб суспільство впорядковує і санкціонує їх статеве життя, встановлює подружні і батьківські права й обов'язки.

Відносини між подружжям регулюються сукупністю норм і санкцій інституту шлюбу. Останній є сукупністю соціальних норм, які санкціонують відносини між чоловіком та жінкою, систему взаємних обов'язків та прав, істотних для функціонування інституту сім'ї. Шлюбні відносини між чоловіком

та жінкою регулюються юридичними та культурними нормами. До юридично закріплених норм, зокрема, відносяться питання володіння майном, матеріальних обов'язків подружжя відносно одне одного, мінімального віку тощо. [1] Але виникають моменти коли подружжя відмовляється розуміти і сприймати один-одного і вкінцевому результаті це призводить до розірвання шлюбних відносин.

Під припиненням шлюбу розуміють припинення у майбутньому правовідносин між подружжям, що виникли із зареєстрованого дійсного шлюбу, викликане певними юридичними фактами. Сутність припинення шлюбу полягає в тому, що в силу певних об'єктивних причин (наприклад, смерть одного з подружжя, оголошення одного з подружжя померлим у встановленому законом порядку) або суб'єктивних причин (наприклад, розпад сімейних зв'язків, небажання одного з подружжя перебувати у шлюбних відносинах тощо) існування шлюбу, як союзу двох осіб, поєднаних спільністю подружнього життя припиняється.[2]

Події сьогодення «воєнний стан» не є перешкодою для розлучення, тож розірвати шлюб можна як і раніше, а у випадках коли подружжя має дітей, шлюб може бути розірваний виключно в судовому порядку.

Шлюб припиняється внаслідок його розірвання:

- за спільною заявою подружжя або одного з них (статті 106, 107 Сімейного кодексу України (далі – СК України));
- за спільною заявою подружжя (або за позовом одного з подружжя) на підставі рішення суду (статті 109, 110 СК України).

Воєнний стан не є перешкодою для розлучення, то ж розірвати шлюб можна, як і раніше, лише через органи державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС) та суд. У випадку, коли подружжя має неповнолітніх дітей, або один з подружжя заперечує проти розірвання шлюбу, шлюб може бути розірваний виключно у судовому порядку. Справи про розірвання шлюбу розглядаються районними, районними у містах, міськими та міськрайонними судами в порядку позовного провадження. Позови про розірвання шлюбу

можуть пред'являтися за зареєстрованим місцем проживання чи перебування позивача також у разі, якщо на його утриманні є малолітні або неповнолітні діти або якщо він не може за станом здоров'я чи з інших поважних причин виїхати до місця проживання відповідача.

За домовленістю подружжя справа може розглядатися за зареєстрованим місцем проживання чи перебування будь-кого з них.

У тих регіонах держави, де йдуть активні бойові дії та суди тимчасово не можуть працювати, Верховний Суд змінив їхню територіальну підсудність шляхом приєднання розгляду справ цих судів до інших судів, які знаходяться в безпечних регіонах держави.

За подання позовної заяви про розірвання шлюбу сплачується судовий збір у розмірі 0,4 розміру прожиткового мінімуму на одну працездатну особу станом на 1.01.2022 року – 992.40 грн., крім випадків, коли особа звільнена від сплати судового збору. У разі розірвання шлюбу судом, шлюб припиняється у день набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу. Якщо розірвання шлюбу здійснюється через суд, свідоцтво про розірвання шлюбу не видається.

[3]

Тому проаналізувавши умови і порядок сьогодення розірвання шлюбу і порядок розірвання до «воєнного стану» різниці і перепон не виявлено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шлюб та сім'я: поняття, сутність, типологія - Соціологія - Навчальні матеріали онлайн (pidru4niki.com)
2. <https://advokat-zaporozhye.com/blog-yurist/pidstavy-prypynennya-shlyubu/>
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

УДК 341.1

ЄФРЕМОВА І.І. к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

КІБЕРБУЛІНГ: ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

Інтернет в сучасному світі став невід'ємною частиною нашого життя, оточення, а так є звичною буденністю. Спілкування у віртуальному світі дає уявлення про вседозволеність у поведінці і безкарності за будь які висловлювання та дії. Останніми роками досить багато інформації в суспільстві про таке явище як булінг (систематичне, свідоме жорстоке ставлення, фізичний або психічний вплив з боку окремої дитини або групи дітей до іншої дитини або групи дітей), визнаючи його прояв виключно у шкільному середовищі, у зв'язку із чим розроблені алгоритми дій вчителів, керівників закладів освіти щодо попереджень, застережень, а також інформування про наявність відповідальності адміністративної і, в особливо тяжких випадках кримінальної відповідальності як батьків, так і самих школярів – булерів.

Однак із розвитком діджиталізації, карантинних обмежень та в умовах воєнного стану все більше люди різного віку, спілкуються в соціальних мережах. Спілкування проходить як під власним іменем, так і під вигаданими іменами та прізвиськами. Таке спілкування, коли неможливо визначити хто саме знаходиться з іншого боку екрану телефону чи іншого гаджету, породжує відчуття вседозволеності та безкарності, що призводить до психологічного цькування, а інколи і прямого знуцання. Внаслідок чого і виникло таке явище як кібербулінг.

Кібербулінг – це знуцання над співрозмовником у віртуальному просторі, жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити іншу людину, з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо.

В цілому, на даний час, кібербулінг – це новітня форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів. З психологічної точки зору дії можливого булера-нападника зумовлені прагненням домінувати, схильністю самоствердження за рахунок використання сили; неврівноваженість темпераменту, імпульсивність; наявність більш позитивного ставлення до насильства; небажання підкорюватись правилам; відсутність емпатії та співчуття; агресивне ставлення до людей; прояв проактивної (наприклад, для досягнення мети) і реактивної агресії (зокрема, у відповідь на провокацію).

Жертви кібербулінгу зазвичай навіть не знають як діяти в цьому випадку. Розгубленість, страх породжують негативні емоції і зумовлюють зворотню реакцію, яка виражається в агресії у відповідь.

Однак є правові засоби, які дозволять жертві не лише зупинити булера, але і притягнути його до відповідальності. Це може бути: самозахист, звернення до адміністрації соціальних мереж, звернення до органів поліції, звернення до суду.

По-перше це самозахист, який проявляється у зверненні до булера із вимогою припинити дії направлені на заподіяння шкоди вашому фізичному та психічному здоров'ю. По-друге, потерпілий має можливість звернутися зі скаргою до адміністратора сторінки або групи, що створена у відповідній соціальній мережі, з метою видалення інформації про нього. У випадку відмови адміністратора виконати відповідні дії, потерпілий може звернутися безпосередньо до служби підтримки соціальної мережі (наприклад, у соціальній мережі Facebook міститься вкладка «Довідка та підтримка») або натиснути кнопку «Поскаржитися». Такі повідомлення завжди надсилаються анонімно, і ніхто ніколи не дізнається, що ви повідомили про таку поведінку.

По-четверте: написати заяву до правоохоронних органів. В Україні відповідальність за кібербулінг передбачена лише новим законом щодо протидії булінгу у випадку онлайн-насильства над дітьми. На жаль, через відсутність ефективного законодавства, яке б протидіяло онлайн-насильству, аб'юзерів важко притягти до відповідальності та довести сам факт насильства.

Однак, за булінг передбачена лише адміністративна відповідальність. У статті 173–4. КУпАП Верховна Рада закріпила відповідальність за булінг (цькування) учасника освітнього процесу. Булінг визначено як діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі, із застосуванням засобів електронних комунікацій, які вчиняються щодо малолітньої чи неповнолітньої особи, або такою особою щодо інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Також у частині 5 ст. 173–4. КУпАП передбачається відповідальність за неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу. На жаль, передбачені фінансові санкції коливаються в межах від 850 – до 1700 грн..

Однак, на даний час визначена ще можливість людини, яка стала жертвою кібербулінгу, звернутися до управління/відділу протидії кіберзлочинам Департаменту кіберполіції Національної поліції України у відповідній області або направити електронне повідомлення про вчинення кримінального правопорушення.

П'ята можливість використовується у випадку, коли в досудовому порядку припинити кібер-знущання не вдалося, потерпілий має право, керуючись статтями 277 та 278 Цивільного кодексу України, звернутися безпосередньо до суду для захисту або поновлення своїх порушених прав.

Щоб мати можливість притягнути заподіювача шкоди до відповідальності необхідно надати докази заподіяння такої шкоди. Тому порада для осіб, які можуть зазнавати кібербулінг фіксувати всі дії кривдника (наприклад, робити фото або скріншоти неправдивої інформації про себе; інформації, що містить персональні дані; інформації, що принижує честь та гідність. При зверненні до суду усі зазначені докази можуть бути прийняті до уваги при постановленні рішення.